

Marian Żurowski

"Introducción a la ciencia del derecho canónico", Alberto de la Hera, Madrid 1967 : [recenzja]

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawnohistoryczny 13/1-2, 287-290

1970

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

historyczno-teologicznych, w którym poważne miejsce zajmie tematyka uwzględniająca sprawy Kościoła na Śląsku. Układ rocznika byłby bardziej przejrzysty, gdyby wprowadzono mniej działów i gdyby przypisy znalazły się na dole odpowiednich stron artykułu a nie zebrane razem na końcu artykułu. Wydany tom I Studiów rokuje nadzieje, że i dalsze tomy przyczynią się do rozwoju teologii polskiej i kultury Śląska.

O. Joachim Roman Bar

Alberto de la Hera, Introducción a la ciencia del derecho canónico, Madrid 1967, s. 333, in 8°, Editoria Tecnos Madrid

Alberto de la Hera, profesor prawa kanonicznego na uniwersytecie w Sewilli, opublikował książkę pt.: „Wprowadzenie do nauki prawa kanonicznego”. Tytuł jest bardzo ogólny, więc dopiero przejrzanie spisu rzeczy pozwala zorientować się w omawianej problematyce. Wzbudza ona naprawdę duże zainteresowanie tym bardziej, że porusza zagadnienia, które w chwili tak wielkich przemian i reform są bardzo pożyteczne. Wiedza bowiem kanoniczna jest poddana w ciągu wieków nieustannej ewolucji. W pewnych okresach przemiany nabierają szczególnego natężenia — jak to ma miejsce obecnie — i wówczas spojrzenie retrospektywne, analiza wpływów zewnętrznych na dotychczasowy rozwój prawa kanonicznego stanowi czynnik bardzo instruktywny. Kierunek, jaki nadały rozwojowi prawa kanonicznego szkoły XIX i początku XX wieku, znalazł się w ogniu krytyki. Przy poszukiwaniu nowych dróg konieczne jest ciągłe sięganie do źródeł, przy stałym uświadamianiu sobie podstawowych założeń.

W rozdziale wstępnym Alberto de la Hera omawia tradycyjne założenia prawa kościelnego w czasach Gracjana. Prawo kanoniczne staje się powoli nauką autonomiczną. Powoduje to stopniowe oddzielenie tej dziedziny wiedzy od teologii. Wpływ dwóch wielkich ośrodków intelektualnych: Paryża, który miał orientację zdecydowanie teologiczną i Bolonii, gdzie przeważało prawo, nie jest bez znaczenia. Autor omawiając ten okres za mało uwzględnił wpływ odradzającego się prawa rzymskiego na wyżej wspomniany proces rozdziału teologii od prawa. Słusznie wspomina i sygnalizuje wpływy filozoficzne na mentalność kanonistów okresu klasycznego. Przy naświetlaniu założeń doktrynalnych tego okresu autor wykorzystuje osiągnięcia zespołu historyków prawa, pracujących pod kierunkiem Le Bras'a.

Następnie De la Hera przechodzi do omówienia założeń współczesnej wiedzy kanonicznej. Słusznie zwraca uwagę na wpływy reformacji i koncepcje regalistów, które rozbudziły pracę eklezjologów. Pod wpływem Roberta Belarmina i Fr. Suareza zaczyna rozwijać się kościelne prawo publiczne. Na skutek prądów umysłowych XVIII i XIX wieku przybiera ono niejednokrotnie charakter apologetyczny. W związku z koncepcją protestancko-pozytywistyczną jawi się antyteza Kościoła prawnego i Kościoła miłości.

Nauka Leona XIII, a szczególnie encyklika „Mystici Corporis” na nowo powoduje rozwój prawa publicznego. Już wówczas podkreśla się ponownie teologiczne podstawy prawa w Kościele, jego rolę w społeczności Ciała Mistycznego jako środek do realizacji misji zleconej przez Chrystusa.

W dalszym ciągu odpiera się zarzuty dotyczące sprzeczności między Kościołem a istnieniem w nim prawa. Oczywiście wpływają one z pozytywistycznej koncepcji prawa. Wykazanie odrębnego charakteru społeczności prowadzi do konkluzji, że i ona potrzebuje prawnego prawa, choć opartego na innych zasadach, niż chciałby pozytywizm prawny. Ten ostatni oddziałujący na prawo kanoniczne, doprowadził do formalizmu prawnego, który był tak ostro krytykowany w czasie Soboru Watykańskiego II.

Sobór podkreślił, że reforma prawa nie może przebiegać niezależnie od założeń ogólnokościelnych i dyrektyw soborowych. Prawo ma być narzędziem wprowadzenia ich w życie. Ażeby jednak mogło to spełnić, musi być w ścisłej relacji z aktualnym życiem Kościoła i opierać się na fundamencie skryptyurystyczno-dogmatycznym. Autor podaje następnie błędne tendencje w zapatywaniach na prawo kościelne, które omówił Paweł VI.

Władza rządzenia jest ściśle złączona z władzą święceń, ponieważ obie mają wspólny, sakramentalny fundament. W dalszym ciągu na podstawie tekstów Pisma św. i dokumentów Magisterium Kościoła wyjaśnia obowiązywalność prawa kanonicznego, które, podobnie jak władza w Kościele, ma charakter służebny i zadanie podporządkowane misji Kościoła.

W następnym rozdziale De la Hera omawia rozwój prawa kanonicznego jako wiedzy również typu historycznego. Podkreśla niewątpliwie zasługi XIX-towiecznej, historycznej szkoły niemieckiej. Nie ukrywa jednak — wykazując w swej wnikliwej analizie — jakie odchylenia wkradły się przy tej okazji do właściwego w Kościele pojmowania prawa. Historycy prawa bowiem nie byli wolni od współczesnych sobie koncepcji filozoficzno-prawnych. W tym okresie panuje racjonalizm z nastawieniem asocjologicznym, który abstrahuje od kanonów etycznych. Szkoła ta działa głównie pod kierun-

kiem protestanckim. Sugeruje separację między prawem Bożym a ludzkim.

Kanoniści katoliccy, przyjmując niektóre, słuszne założenia szkoły historycznej, nie ustrzegli się jednak pewnych ujemnych wpływów. Wiele szczęśliwiej rozwija swą działalność kierunek kanoniczno-historyczny francuski pod kierunkiem Le Bras'a i hiszpański, którego twórcą był Eduardo do Hinojosa. Po naświetleniu stosunku historii prawa do jego dogmatyki autor omawia ważniejsze aktualne centra historyczno-kanoniczne. Nie zna jednak zupełnie dorobku historyczno-kanonicznego narodów słowiańskich, o którym mógłby zasięgnąć informacji chociażby ze sprawozdań ze zjazdów międzynarodowych historyków prawa kanonicznego, które odbywają się co 5 lat, a na nich prawie regularnie jest reprezentowana Polska i Czechosłowacja.

W dalszych rozdziałach znaleźć można omówienie zastosowania w nauce prawa kanonicznego metody egzetycznej i dogmatyczno-prawnej. Dużo miejsca poświęca autor omówieniu koncepcji prawa kanonicznego jako porządku prawnego („ordenamiento canonico”), rozumianego jako system norm porządkujących działalność społeczności autonomicznej. Powołuje się tutaj na prof. Hervada, który tę koncepcję szerzej omawia (Hervada, El concepto de ordenamiento canonico en la doctrina contemporanea, *Ius canonicum*, (V (1965) 6—8). Przeciwstawia ją ujęciu szkoły dogmatycznej. Tej ostatniej bowiem zależy na skonstruowaniu jedności prawnej i dlatego normy prawne różnej natury stara się włączyć w jedną strukturę prawną.

De la Hera rozwija następnie z jednej strony perspektywę dogmatyzmu prawnego, a z drugiej charakter prawny „ordenamiento canonico”, jego stosunek do celu Kościoła i funkcji w nim prawa, oraz cechy specjalne tego „porządku”. Dalej omawia związaną z nim funkcję władzy jurysdykcyjnej jako nici przewodniej nowej wizji systematycznej, co wiąże się ze specjalnym spojrzeniem i ujęciem urzędu kościelnego.

Kolejnym przedmiotem rozważania są fundamentalne zagadnienia, które winny być wzięte pod uwagę przy nowym ujęciu porządku kanonicznego. Zwraca uwagę tutaj na skramentalne założenia prawa kościelnego, stosunek władzy święceń do władzy jurysdykcyjnej, prawa Bożego do prawa ludzkiego.

W rozdziale IV omawia autor systematyczną konstrukcję nauki prawa kanonicznego z uwzględnieniem stosunku tej gałęzi wiedzy do teologii oraz rozważań natury metodologicznej zarówno historyczno-prawnej (z włączeniem polemiki na ten temat, jaka miała miejsce w latach 1940—1950) jak i aktualnej metody, jaka winna być uży-

wana w studium i badaniach prawa kościelnego oraz stosowaniu go w życiu.

Rozdział V dotyczy źródeł prawa kanonicznego, ich pojmowania, badania i stanu wiedzy na ten temat.

Całość dzieła zawiera w sobie wiele ciekawych i oryginalnych myśli, daje świadectwo, że autor korzysta z wielką wnikliwością z bogatych zasobów swej wiedzy, potrafi dokonywać licznych ujęć syntetycznych przy równoczesnym uwzględnianiu wielopłaszczyznowych wpływów, które modyfikowały i modyfikują podstawowe ujęcia prawa kościelnego. Chociaż nie ze wszystkimi tezami i sugestiami autora można się zgodzić, a nawet należałoby podjąć dyskusję, jednak trudno nie wyrazić uznania takiemu śmiałemu przedsięwzięciu. Pobudzi ono bowiem wielu naukowców tej dziedziny wiedzy do głębokiej refleksji.

Marian Zurowski

Garcia y Garcia Antonio, Historia del derecho canonico, I El primer milenio, Salamanca 1967 s. 452 in 8° „Calatrava” Libreros

Zasłużony historyk prawa kanonicznego — znany szczególnie ze swych publikacji dotyczących historii prawa kościelnego okresu klasycznego — wydał ostatnio pierwszy tom historii prawa kanonicznego w Hiszpanii. Stanowi on, jak sam autor pisze we wstępie, pierwszą tego rodzaju publikację w języku hiszpańskim. Przy opracowaniu tej pozycji Garcia y Garcia wykorzystał wykłady, jakie miał z historii prawa kanonicznego na Uniwersytecie w Salamance.

Samo założenie napisania podręcznika zacieśniło ramy tej publikacji, nie może więc ona mieć charakteru monograficznego.

Autor stara się wykorzystać najnowszą literaturę, która naświetla problemy przez niego poruszane. Zakres jej jednak jest stosunkowo ograniczony, praktycznie bowiem — z małymi wyjątkami — ogranicza się do publikacji zachodnioeuropejskich, gdyż te są dla niego łatwiej dostępne.

Układ podręcznika jest raczej tradycyjny i to zarówno jeśli chodzi o poszczególne okresy (wiek I—III; IV—VII; VIII—XII), jak i ze względu na omawiane zagadnienia. W każdym z tych okresów podaje historię źródeł kanonicznych, kanoniczne instytucje związane z państwem, następnie odnośne zagadnienia właściwe dla danego czasu dotyczące urzędu i funkcji biskupiej. Mówi też o duchowieństwie, zakonach i laikacie, wreszcie opracowuje z punktu widzenia historycznego prawo małżeńskie, pokutne, karne i majątkowe.